

Анна ПОГРІБНА,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
старший викладач кафедри
криміналістичного забезпечення та судових
експертиз навчально-наукового
інституту № 2 Національної академії
внутрішніх справ
Олексій ВОЛОШИН

ЛІНГВІСТИКА В КРИМІНАЛІСТИЦІ

Лінгвістика – це наука про мову, про функції та універсальні характеристики мови, про її структуру й історичний розвиток.

Мовознавство як наука має велике значення не тільки при вивченні рідної та іноземної мов, для розроблення термінології, у науковому коментуванні мовних текстів, машинному перекладі, вона дає і теоретичні висновки для розв'язання проблеми взаємовідношення матеріального й ідеального, для правильного розуміння суспільної свідомості і самої людини як суспільної істоти.

Практична лінгвістика являє собою ту сферу, де реально проводяться лінгвістичні експерименти, що мають на меті верифікацію положень теоретичної лінгвістики перевірку ефективності продуктів, що створюються прикладною лінгвістикою. Вона є невід'ємною частиною семіотики, як науки про знаки. Саме лінгвістика відіграє важливу роль під час криміналістичних досліджень у рамках відповідних типів експертиз.

Якщо лінгвістика – наука про мову, її сутність, будову, функціонування та розвиток, а правознавство – наука про об'єктивні закономірності розвитку держави і права, їх місце і роль у суспільному житті, то юридична лінгвістика – це міждисциплінарна наука про роль і функції мови в юридичній теорії та практиці. За роки, розвитку криміналістична лінгвістика (судова лінгвістика) почала закріплятись як дисципліна, сфера якої значно зросла.

Судова лінгвістика, також відома як криміналістична лінгвістика, полягає у використанні лінгвістичної експертизи, підходів та поглядів на криміналістичну перспективу закону, мови, кримінального розслідування та судової процедури. Вона відноситься до галузі прикладної лінгвістики, яка визначає, досліджує та надає відповіді на щоденні питання, пов'язані з мовою [2].

Взаємодія лінгвістики та юриспруденції протягом останніх десятиліть набуває більш чітких обрисів, зокрема в галузі експертології.

Криміналістична лінгвістика (Лінгвістична експертиза) – це розділ прикладної лінгвістики, який розробляє і досліджує методи атрибуції текстів сучасних документів з метою використання отриманих результатів у слідчих діях чи судочинстві.

Об'єктами дослідження є тексти усного та писемного мовлення, словесні, літерні, фонетичні та комбіновані позначення, а також паралінгвістичні знакові елементи (жести й міміка).

Згідно з чинним законодавством з-поміж судових експертиз виокремлюють низку досліджень, якісне виконання яких неможливе без залучення кваліфікованих філологів. Такими є, зокрема, криміналістичні (почеркознавча та лінгвістична експертиза мовлення); експертизи у сфері інтелектуальної власності (літературних та художніх творів, комерційних (фірмових) найменувань, торговельних марок (знаків для товарів і послуг), географічних зазначень) деякі психологічні експертні дослідження. У практиці розслідування та судового розгляду справ, широко використовуються лінгвістичні експертні дослідження, проведені мовознавцями у вищих учбових закладах відповідного профілю, у результаті яких надаються висновки щодо наявності пропаганди війни, насилля, закликів до повалення конституційного ладу, до зміни меж території країни тощо, тобто знов-таки не судові експерти вирішують питання, віднесені до компетенції судово-лінгвістичної експертизи, яка вважається криміналістичною.

Різниця між судово-лінгвістичною експертизою та не судовою (науковою) лінгвістичною експертизою така сама, як між судово-медичною експертизою трупу та оглядом трупу, здійсненим, наприклад, дільничним лікарем, якого залучили до огляду місця події; як між судово-балістичною експертизою рушниці і експертизою цієї зброї, проведеною, наприклад, мисливцем [1].

Лінія розмежування між судово-лінгвістичною експертизою та несудовою (науковою) лінгвістичною експертизою, прокладена наявністю/відсутністю спеціальної підготовки в експерта, яка надає знання в галузі судової експертології, криміналістики, теорії судово-авторознавчої експертизи, основ кримінального та іншого права, кримінально-процесуальної науки, теорії оперативного-розшукової та контррозвідувальної діяльності, в результаті чого, майбутній судовий експерт набуває практичних навичок експертного дослідження мовлення [3].

Судово-лінгвістична експертиза визначає фактичні дані про особу автора (чи виконавця) тексту та про умови створення мовного повідомлення (мотивацію, цілі, настанову автора, збиваючи фактори, викривлення відображеної у свідомості інформації, адаптацію мовних засобів до можливостей адресата, маскування мовної ситуації шляхом диктування, навмисного викривлення писемного мовлення, створення тексту у співавторстві, тощо). Іншими словами, судово-лінгвістична

експертиза надає інформацію стосовно учасників мовленнєвого акту, умов його протікання та співвіднесеності його результату (тексту) з дійсністю [2].

Отже, розвиток теоретичних засад судового почеркознавства у сучасний період характеризується розробкою основних положень вчення про процес експертного дослідження, як компонент предмету судового почеркознавства (комплексні методики вирішення судово почеркознавчих завдань, теоретичні проблеми оцінки ознак тощо); створенням понятійного апарату в галузі теорії й практики судово почеркознавчої експертизи (словник основних термінів); формулюванням теоретичних основ математичного моделювання та засад автоматизації у галузі судово-почеркознавчої експертизи (теорія і практика математичного моделювання, експертні програми, системи); розробкою основних положень теорії і методики судово-почеркознавчої діагностики. Процеси розвитку й становлення мови юриста особливо важливі на сучасному етапі. Термінологічні неточності або різне тлумачення й подання однакових за назвою та формою понять призводять до їх неоднозначного розуміння й виникнення термінологічних колізій, ігнорування та невірного сприймання понять, терміносполучень. Необхідність в новому виді лінгвістичного дослідження викликана реальними потребами: необхідністю правильного тлумачення усіх юридичних, наукових, законодавчих, спеціальних експертних визначень, понять, термінів, терміносполучень; судово-експертною практикою у зв'язку із збільшенням цивільних позовів необхідності тлумачення слів, термінів, терміносполучень, пов'язаних із рекламою, виборчими, політичними технологіями, текстами договорів, захистом авторства, честі, гідності громадян, ділової репутації, інтелектуальної власності.

Список використаних джерел

1. Мацюк Г. Прикладна лінгвістика: Питання мовної політики. 3-тє вид. Л., 2014. 329 с.

2. Замолуев О.В. Перспективные направления автоматизации судебной лингвистической (автороведческой) экспертизы. Экспертное обеспечение правосудия: проблемы теории и практики: материалы международной научно-практической конференции (7–8 сентября 2006 г., Симферополь), 2006.

3. Архарова Д. И., Изотова Т. М. Лингвистическая экспертиза: построение развернутой дефиниции юридического понятия на основе информационно-смысловой интерпретации исходного определения. Актуальні питання судової експертизи та криміналістики: збірник матеріалів засідання круглого столу, присвяченого 85-річчю створення Харківського науково-дослідного інституту судових експертиз ім. засл. проф. М.С. Бокаріуса (11–12 листоп. 2008 р.). Харків, 2008.